

Asia: VN/23102/2020

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käyttöoikeuksia koskevasta asetusalunnoksesta

Osa 1. Yleinen palaute asetusalunnoksesta

a. Onko asetuksessa esitetty käyttöoikeuksien perusteiden kokonaisuus selkeä ja ymmärrettävä?

Ei. Osio(t), joka ei ole selkeä ja ymmärrettävä:

Perustelut, miksi ei ole ymmärrettävä

Asetusmuistiossa terveydenhuollon käyttöoikeuksien sisältö määritellään uusien käsitteiden avulla. Uusia käsitteitä (työtehtävät, palvelu, tietokokonaisuudet) on pyritty kuvaamaan, mutta niiden sisältö jää epäselväksi ja tulkinnanvaraiseksi.

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan näkemyksen mukaan työtehtävien jakaminen laajoihin ja rajattuihin hoidollisiin tehtäviin on tarpeetonta. Kaikissa terveydenhuollon hoidollisissa tehtävissä ei tarvita täysin samanlaisia oikeuksia, mutta asetuksen mukaisia rajallisen hoidollisen työtehtävän rajoituksia käyttämällä käyttöoikeuksien rajaaminen tehtävämukaisiksi ei välttämättä ole mahdollista. Sen sijaan laajan hoidollisen työtehtävän käyttöoikeuksia voidaan työtehtävien mukaisesti rajata vähäisemmiksi.

Helsingin sosiaali- ja terveystoimessa työskennellään erilaisina tiiminä terveys- ja hyvinvointi-, perhe- ja seniorikeskuksissa ja hoidon koordinaatiovastuu, ja sen myötä tietojen tarve, voi olla usean eri ammattiryhmän ja palvelun edustajalla.

Muistion terveydenhuollon palvelut –luettelon (s.6) kohtana 9 on neuvolapalvelut, mutta luetteloa seuraavassa tekstissä neuvola-, koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto sisällytetään yleiseen terveydenhuollon vastaanottopalveluun. Käyttöoikeuksien sisällön määrittelyssä neuvolapalvelu mainitaan erikseen laajan hoidollisen tehtävän kohdalla, mutta ei muualla.

Sekä neuvola- että kouluterveydenhuolto voisivat kumpikin olla omina terveydenhuollon palveluinaan, mutta opiskelijaterveydenhuolto osana yleisiä vastaanottopalveluita.

Asetusalunnoksessa yhtenä terveydenhuollon palveluna on ”sosiaalihuollossa annettavat terveydenhuollon palvelut”. Sosiaalihuollon yksiköissä toimivien terveydenhuollon ammattilaisten

käyttöoikeuksien yhteydessä tulisi tarkentaa, mihin rekisteriin ko. ammattilaiset kirjaavat. Meille jäi epäselväksi, tullaanko kaikki kirjaukset tekemään terveydenhuollon potilasrekisteriin eikä enää olisi lainkaan sosiaalihuollon alarekisterinä toimivia sosiaalihuollon potilasrekistereitä tai jos yhä kirjataan sosiaalihuollon alarekisterinä toimivaan potilasrekisteriin, niin olisiko ko. palvelussa oikeudet terveydenhuollon potilasrekisterin § 5 1. momentin mukaisiin tietoihin ilman erillistä suostumusta vai tullaanko kaikki kirjaukset tekemään terveydenhuollon rekisteriin, mutta aiempien sosiaalihuollon potilasrekistereihin kirjattujen tietojen katsominen edellyttää suostumusta.

Jos sosiaalihuollossa annettavat terveydenhuollon palvelut, esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvola, palveluasuminen, vammaispalvelu jne., kirjataan terveydenhuollon rekisteriin, niin samaa sosiaalihuollon palvelutehtävää tekevät sosiaalihuollon ammattilaiset pääsevät näkemään tiedot vain § 17 esittämässä laajuudessa asiakastietolain 20-21 § (Kantaan tallennettu suostumus) tai potilaslain 13 §:ssä säädetyn suostumuksen perusteella tai tekemällä erillisen tietopyynnön. Kaikki vaihtoehdot hankaloittaisivat työskentelyä.

Sosiaalihuollossa syntyvää potilastietoa ja terveydenhuollon mahdollista alarekisteriä tulisi käsitellä asetuksessa omana kokonaisuutenaan: millaiset käyttöoikeudet sosiaalihuollon potilastietoja kirjaavilla työntekijöillä on sosiaalihuollon eri palveluissa syntyviin potilastietoihin ja terveydenhuollon toimintayksiköissä syntyviin potilastietoihin. Jos käyttöoikeudet sosiaalihuollossa kirjattaviin potilastietoihin tulee määritellä asetuksen tietokokonaisuuksien pohjalta, tulee kirjata selkeämmin näkyviin se mahdollisuus, että terveydenhuollon ammattihenkilö antaa sosiaalipalvelua ja siihen liittyvä dokumentaatio on ainoastaan sosiaalihuollon asiakastietoa. Terveydenhuollon ammattilaisen näkyvyys rajoittuu näissä tehtävissä sosiaalihuollon asiakastietoon.

Päihdepalveluita tuotetaan sekä terveyden- että sosiaalihuollossa. Tulisi tarkentaa, ovatko sosiaalihuollon yksikössä päihdepalveluja antavien terveydenhuollon ammattilaisten palvelu päihde- ja mielenterveyspalvelua vai sosiaalihuollossa annettavaa terveydenhuollon palvelua.

Asetuksen muistio, keskeiset ehdotukset – terveydenhuollon tietokokonaisuudet

Asetuksessa nimetyissä tietokokonaisuuksissa esiintyy palvelu –käsite (palvelua koskevat tilaukset ja vastaavat, palvelukohtaiset hoitosuunnitelmat ja palvelua koskevat potilastiedot), mutta jää epäselväksi viitataan ”palvelulla” asetuksessa esitettyyn terveydenhuollon palvelujaotteluun vai johonkin yleisempään palvelu- käsitteeseen. Asiakkaan saama palvelu koostuu usein monen eri terveydenhuollon toimijan (asetuksessa mainittujen terveydenhuollon palvelujen) antamasta palvelusta tai hoidosta tai sekä terveyden- että sosiaalihuollon palveluista.

Tietokokonaisuuksiin kuuluvaa potilastiedot –käsitettä ei avata, joten siihen sisältynee kaikki muut tiedot kuin erikseen luetellut eli käytännössä ainakin kertomustekstit ja päivittäiset hoitotyön merkinnät. ”Potilastiedot” on käsitteenä hankala, jos siihen välillä viitataan osana määriteltyjä tietokokonaisuuksia ja välillä sanaa käytetään viittamaan kaikkeen potilastietoon (joka sisältää kaikki tietokokonaisuuden osiot).

Muutosehdotus em. osion parantamiseksi tai muu kommentti

-

b. Onko asetuksessa esitetty käyttöoikeuksien perusteet toteutettavissa käytössänne olevaan tietojärjestelmään?

Ei

Muutosehdotus tai muu kommentti

Helsingin potilastieto- ja sosiaalihuollon järjestelmät vaihtuvat vuoden 2021 aikana. Poistuviin järjestelmiin tehdään enää sellaisia käyttöoikeusmuutoksia, joita järjestelmien käyttöoikeushallinnassa on mahdollista nykyisellään tehdä. Kaikkia asetuksessa esitettyjä käyttöoikeusyhdistelmiä ei kyetä toteuttamaan.

Käyttöön otetun Apotti -järjestelmän toimittaja Apotti oy antaa oman lausuntonsa asetuksesta.

c. Onko asetuksessa esitetty käyttöoikeuksien perusteet riittävät kattavat, jotta niiden perusteella voidaan antaa käyttöoikeudet kaikille asiakastietoja käsitteleville henkilöille?

Ei. Osio, joka ei ole selkeä ja ymmärrettävä:

Perustelut, miksi ei ole ymmärrettävä

Terveystieteiden tyotehtävissä tai palveluissa ei tullut erikseen esille mm. terveyssosiaalityö ja sitä tekevät sosiaalityöntekijät. He eivät tee hoidollista työtä, mutta tarvitsevat tietoa mm. asiakkaan terveydentilasta, suunnittelussa olevista toimenpiteistä ja hoidoista sekä asiakkaan toimintakyvystä.

Asetuksen § 17 ei anna mahdollisuutta luovuttaa sosiaalihuollon laajan asiakasvastuun työtehtäviin, esim. palvelutarpeen arviointiin, terveydenhuollon potilastietoja eli kertomus- tai hoitokertomustekstejä. Palvelutarpeen arvioinnissa, sosiaalipäivystyksessä ja asiakkuuden suunnittelussa on tarve nähdä pykälässä lueteltujen tietokokonaisuuksien lisäksi terveydenhuollon viimeisimpiä kertomusmerkintöjä.

Jos § 17 määrittelee myös sosiaalihuollossa annettaviin terveydenhuollon palveluihin luovutettavat tiedot, niin niissäkin tarvitaan pykälässä lueteltujen lisäksi kertomustekstejä, esim. loppuarvio ja viimeisimpiä päivittäisiä kirjauksia.

Asetuksessa ei käsitellä terveydenhuollon esimiestehtäviä ja niihin liittyvää hoidon ja toiminnan laadun seurantaa eikä laajoja lakisääteisiä tietopyyntöihin liittyviä potilasasiakirjaluovutuksia tai kanteluasioita. Terveystieteiden hoitovajeessa olevien asiakkaiden (potilaiden) tunnistamiseen ja hoidon piiriin saattamiseen liittyy myös tehtäviä, joissa työntekijällä tulee olla oikeus porautua laaturaporteista yksittäisen potilaan tietoihin.

Mitään mainintaa ei ole myöskään tutkijoista ja heidän mahdollisuuksistaan saada oikeudet (yhden rekisterin) asiakastietoihin.

Muutosehdotus tai muu kommentti

Asetuksen muistio, keskeiset ehdotukset – käyttöoikeudet työtehtävittäin ja palveluittain

Käyttöoikeuksien määräytymisen kannalta asetuksessa ehdotettu malli, jossa käyttöoikeuksia rajoitetaan ammattihenkilön omaan ammattiryhmään, palveluun tai erikoisalaan, ei sovellu terveydenhuollon työskentelytapaan. Sosiaali- ja terveydenhuollossa kunkin työntekijän tarvitsemat tiedot eivät välttämättä liity ammattiryhmään, erikoisalaan tai palveluun, missä kyseinen työntekijä toimii vaan työtehtävissä tarvitaan asiakkaasta monessa muussakin palvelussa kirjattuja tietoja. Asiakkaiden sujuva siirtyminen palvelusta toiseen tai eri palvelujen samanaikainen työskentely asiakkaan hyväksi edellyttää, että ammattihenkilö voi itsenäisesti arvioida tarvitsemaansa tietoa ja että hänellä on pääsy eri palveluissa syntyneisiin tietoihin.

On välttämätöntä, että kaikilla sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilla on käytössään riittävät potilas- ja asiakastiedot. Tämä voidaan toteuttaa määrittelemällä tehtävä terveydenhuollon laaja-alaiseksi hoidolliseksi työtehtäväksi tai sosiaalihuollossa laajan asiakasvastuun työtehtäväksi ja rajaamalla oikeuksia tehtäväkuvan perusteella.

d. Kuinka suuren osan työntekijöistä kohdalla käyttöoikeuksien laajuus muuttuu asetuksen myötä?

Sosiaali- ja terveydenhuollon väliseen puolin ja toisin tapahtuvaan tietojen luovutuksiin liittyvät ja aiemmasta muuttuvat säädökset vaikuttavat valtaosaan työntekijöitä.

e. Miten asetusluonnoksen mukaiset käyttöoikeudet muuttaisivat ammattihenkilöiden työtä?

Asetusluonnoksen perusteella oli vaikea ymmärtää, miten isoja sisällöllisiä muutoksia asetuksenmukaisiin käyttöoikeuksiin liittyy. Erityisesti terveydenhuollon rajatun hoidon tehtävien käyttöoikeuksien rajaaminen esitetyn mukaisesti lisäisi tietojen välittämistä työntekijöiden kesken ja saattaisi heikentää asiakkaan tarvitsemien palvelujen toteutumista tai potilasturvallisuutta.

Iso merkitys on sillä, tehdäänkö sosiaalihuollon yksiköissä terveydenhuollon palveluista merkinnät sosiaalihuollon alarekisterinä toimivaan potilasrekisteriin vai terveydenhuollon potilasrekisteriin. Jos em. kirjaukset ovat jatkossa osa terveydenhuollon rekisteriä, sosiaalihuollolle luovutettavien terveydenhuollon tietojen perustuminen vain suostumukseen on haasteellista ja lisäresursointia vaativaa. Kaikki sosiaalihuollon asiakkaat eivät kykene antamaan suostumusta. Joissakin tilanteissa terveydenhuollon tietoja tarvitaan heti ja asetuksessa tulisi selkeyttää mahdollisuuksia tietojen luovutukseen myös teknisin käyttöyhteyksin ilman suostumusta, kun potilaslain 13 § poikkeukset toteutuvat.

Sosiaalihuollossa laajan asiakasvastuun tehtävien työ vaikeutuu tai kiireellisesti tarvittavia tietoja ei saada kohtuullisessa ajassa, koska sosiaalihuoltoon luovutettaviin terveydenhuollon tietoihin ei sisälly varsinaiset potilastiedot vaan sosiaalihuollon pitäisi erikseen pyytää tarvitsemansa tiedot (laki sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista ja asemasta 20 §).

Sosiaalihuollon sisällä asetuksen rajaukset kaventaisivat aiemman THL:n antaman määräyksen mukaisia käyttöoikeuksia. Tämä johtaisi sosiaalihuollon eri palvelutehtävien yhteisten asiakkaiden kohdalla tarvittavien tietojen pyytämiseen asiakasohjausta tekevien kautta tai asiakkaan vastuutyöntekijältä. Myös käyttöoikeuksien rajautuminen saman palvelutehtävän sisällä eri palveluihin vaikeuttaa työntekijöiden toimintaedellytyksiä sekä asiakasturvallisuutta.

a. kustannukset euroina

huomattavat, miljoonia euroja

b. työmäärä (htkk)

Huomattava, lisäresurssia vaativa, vuosia

c. muutosten toimeenpanon edellyttämä aika kuukausina

vuosia

d. tietojärjestelmämuutokset

Kyllä

Jos kyllä, kerro tarkemmin minkälaisia muutoksia

-

Osa 2. Käyttöoikeudet terveydenhuollossa

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus kaikkiin asiakastietoihin?

Terveydenhuollossa käyttöoikeus kaikkiin asiakastietoihin on välttämätöntä pykälässä mainituissa, mutta myös kohdan 11 (sosiaalihuollossa annettavat terveydenhuollon palvelut) palveluissa.

Myös laajat lakisääteisiin tietopyyntöihin liittyvät potilasasiakirjaluovutukset, kanteluasiat.

Onko laaja-alainen työtehtävä tunnistettavissa pykälässä mainituissa palveluissa?

Kyllä

Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?

Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia

Kyllä

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

Rajatuissa hoidollisissa tehtävissä käyttöoikeudet asiakastietoihin on jaoteltu asetuksen palveluryhmittelyn perusteella erilaisiksi eri palveluissa. Oikeuksiin sisältyvissä tietoryhmissä käytetyt käsitteet omaa ammattiryhmää, erikoisalaa tai antamaansa palvelua koskevat erikoisala- tai palvelukohtaiset hoitosuunnitelmat ja omaa ammattiryhmää, erikoisalaa tai palvelua koskevat potilastiedot ovat epäselvät, joten myös pykälän mukaiset käyttöoikeudet jäävät epäselviksi.

Onko rajattu hoidollinen työtehtävä tunnistettavissa pykälässä mainituissa palveluissa?

Rajattuja hoidollisia tehtäviä ja niiden käyttöoikeuksia ei ole tarkoituksenmukaista määritellä asetukseen kirjatulla tarkkuudella. Helsingin sosiaali- ja terveystoimialalla tunnistetaan vain joitakin tähän ryhmään mahdollisesti sijoittuvia työtehtäviä.

3 § 1-3 kohdan, 6-8 kohdan ja 11 tarkoittamien palvelujen rajattuun hoidolliseen työtehtävään sopisi mahdollisesti silmänpohjakuvausyksikön tehtävä (diabeetikoiden silmänpohjakuvaus), mutta mm. lähihoitajien tehtävien katsotaan kuuluvan laajan hoitovastuun tehtäviin, sillä he toimivat kotihoidossa, vuodeosastoilla ja sosiaalihuollon ympärivuorokautisissa yksiköissä usein

yksikön ainoana työntekijänä iltaisin, öisin ja viikonloppuisin ja heillä tulee silloin olla pääsy kaikkeen potilastietoon voidakseen toimia asianmukaisesti yllätyksellisissä tilanteissa.

3 § 5 kohdan tarkoittamissa palveluissa terapeuttien työtehtävät voivat olla rajattuja tai työtehtävä edellyttää asiakkaan ongelmien selvittämistä vastaavalla tavalla kuin laajan hoitovastuun työtehtävissä. Yksittäinen terapeutti työskentelee usein kummankin tyyppisissä tehtävissä. Myös vuodeosastolla toimiva fysio- tai toimintaterapeutti työskentelee osana hoitotiimiä, työskentely on toimintakykylähtöistä ja muidenkin kuin oman ammattiryhmän, erikoisalan tai palvelun merkinnät asiakkaan toimintakyvystä ovat tärkeitä. Kun työskentelyssä pyritään asiakkaan kotiuttamiseen, tarvittavia tietoja on usein kotihoidon, vastaanottopalvelun, päivystyksen ja sairaalatoiminnan merkinnöissä.

Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?

Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia

Käyttöoikeuksien todellinen laajuus jää epäselväksi käsitteiden epäselvyyden takia, mutta tietojen rajaaminen omaan ammattiryhmään, erikoisalaan tai palveluun ei ole toimiva ratkaisu.

Asetusluonnos käyttöoikeuksista asiakastietoon rikkoo asiakkaan saaman palvelun kokonaisuutta. Eri palvelut (vastaanotto työ, neuvolat, sairaalat, kotihoito jne) ja eri terapiatyöntekijät (fysio- ja toimintaterapeutit, psykologit, puheterapeutit jne.) tekevät yhteistyötä perusterveydenhuollossa ja myös erikoissairaanhoidon ja sosiaalihuollon kanssa samoja asiakkaita hoitaen. Oikeudet asiakkaiden terveys- ym. tietoihin tulee olla puolin ja toisin esteettämiä eikä saa syntyä tilannetta, jossa joku asiakkaan hoitoon osallistuva ei ole tietoinen muiden samaa asiakasta hoitavien kirjaamista tiedoista.

Joukkorokotustehtävässä ei välttämättä tarvita kaikkia potilastietoja, mutta esimerkiksi nykyisen koronaepidemian aikana ja muulloinkin influenssarokotuskausiin rokotuspisteissä toimivilla on ollut tarve nähdä henkilöiden diagnoosit ja muita terveystietoja arvioidakseen ovatko paikalle tulleet kuuluneet ohjeistuksen mukaiseen riskiryhmään – asetuksessa esitetyt oikeudet eivät tähän riitä.

Lisäksi rokotuspisteillä toimivien pitää kyetä reagoimaan ja toimimaan, jos rokotettava saa rokotusreaktion. Tällaisissa tilanteissa pääsy vain asetuksen esittämiin tietoihin ei riitä vaan tarvitaan laajempi pääsy potilastietoihin.

Rajatuissa hoidollisissa tehtävissä ammattihenkilön käyttöoikeudet tulee kyetä määrittelemään työtehtävän asettamien vaatimusten mukaisesti. Tämä voidaan tehdä rajaamalla laajan hoidollisen työtehtävän mahdollistamia oikeuksia tarpeita vastaaviksi.

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

Hoidontuen tehtävissä määritellyt käyttöoikeudet ovat hyvin rajalliset. Onko tarvetta rajata näiden antomahdollisuus vain tiettyihin palveluihin?

Onko hoidon tuen työtehtävä tunnistettavissa pykälässä mainituissa palveluissa?

Käyttöoikeuskuvauksen perusteella tämä on hyvin rajattu tehtävä. Helsingin sosiaali- ja terveystoimialalla on vain muutama hoidon tuen työtehtäväksi sopiva tehtävä (omahoitotarvikejakelu).

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

Kyllä

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

Lääkkeiden käytön arviointiin, toimittamiseen ja käytön opastukseen liittyviä oikeuksia tarvitaan pykälässä lueteltujen lisäksi sosiaalihuollossa annettavissa terveydenhuollon palveluissa.

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

Lääkitystietoihin liittyvien käyttöoikeuksien laajuus ei ole riittävä.

Kun tähän sisältyy myös lääkityksen ajantasaisuuden sekä asianmukaisuuden tarkistaminen, niin pääsy varsinaisiin potilastietoihinkin on välttämätöntä. Osastofarmaseutteja työskentelee sekä terveyden- että sosiaalihuollon yksiköissä ja heillä on tarve päästä näkemään sekä terveyden- että sosiaalihuollon tietoja. Lääkitystietojen ajantasaisuuden tarkistaminen ja varmistaminen ovat erittäin tärkeitä juuri potilaan siirtyessä hoitoyksiköstä toiseen.

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

Käyttöoikeuksia potilashallinnon tehtäviin tarvitaan kaikissa palveluissa. Tämän pykälän käyttöoikeudet antavat mahdollisuuden määritellä oikeudet tehtävän edellyttämiksi oman organisaation sisällä.

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

Potilashallinnon käyttöoikeuksien laajuus on riittävä, kun oikeudet potilastietoihin (tässä tulkitsemme ”potilastiedot” tarkoittavan aiemmissa pykälissä erikseen mainittuja terveys- ja hoitosuunnitelma, hoitosuunnitelmat, keskeiset terveystiedot jne. ja lisäksi muut potilastiedot) voidaan asetuksen pykälän mukaisesti määritellä tehtävänmukaisesti.

Tulisiko opiskeluhooltoon kuuluva terveydenhuolto (koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ja opiskeluhoollon psykologipalvelut) olla oma palvelunsa asetuksen 3 §:ssa?

En osaa sanoa

Mitä potilastietoja opiskeluhoollossa välttämättä tarvitaan?

Kysymyksestä jäi epäselväksi, mihin opiskeluhoolto -termillä viitataan.

Aiemmin todettu, että kouluterveydenhuolto voisi olla oma palvelunsa ja opiskelijaterveydenhoito yleistä vastaanottopalvelua.

Missä palveluissa ja työtehtävissä välttämättä tarvitaan opiskeluhoollon potilastietoja?

Kysymyksestä jäi epäselväksi, mihin opiskeluhoolto -termillä viitataan.

Osa 3. Käyttöoikeudet sosiaalihuollossa

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

Lastenvalvojan käyttöoikeuksien mukaisia käyttöoikeuksia tarvitaan muissakin palveluissa.

Asetuksessa on sosiaalihuollon henkilöstön työtehtäviä koskevaan jakoon otettu yksittäisenä nimikkeenä lastenvalvojat. Ratkaisua ei ole asetuksessa tai siihen liittyvässä muistiossa perusteltu. Vanhemmuusasiat ovat tehtäviä, jotka lain tasolla on lastenvalvojan tehtäväksi määrätty. Lisäksi SHL 27 §:ssä on tehtäviä lastenvalvojalle tapaamisten valvontaan liittyen. Lapsia koskevien sopimusasioiden hoitaminen voidaan delegoida myös muille viranhaltijoille kuin lastenvalvojille, kuten esim. Helsingissä on tehty. Näkemyksemme mukaan lastenvalvojanimikkeen mainitseminen asetuksessa ehdotetulla tavalla ei ole tarpeen eikä myöskään perusteltua. Perheoikeudellisten palvelujen käyttöoikeutta koskevat periaatteet voidaan todeta sosiaalipalvelun toteutuksen tehtävänä, kuten adoptioneuvonnan osalta on asia ratkaistu.

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

Sosiaalihuoltolain 27 § 3 mukaan lastenvalvojalle syntyy sosiaalihuoltolain 36 §:n mukainen toimimisvelvollisuus tapaamisen keskeytyessä tai jäätyä muutoin toteutumatta. Tehtävä edellyttää lastensuojelutietojen käyttöoikeutta.

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

Sosiaalipalvelun toteutuksen tehtäviin julkisessa sosiaalihuollossa määritellyt käyttöoikeuksien laajuus ei ole riittävä perheoikeudellisissa palveluissa.

STM:n asetus käyttöoikeudesta asiakastietoon kaventaa perheoikeudellisten palvelujen työntekijöiden käyttöoikeuksia, koska asetuksen mukaan käyttöoikeutta ei olisi enää lastensuojelutietoihin muilla kuin adoptioneuvontaa antavilla työntekijöillä. Asetuksessa ja siihen liittyvässä muistiossa ei ole esitetty perusteluja tälle ratkaisulle.

Lastensuojelun tietojen käyttöoikeus on välttämätöntä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa sopimusasioissa. Uuden lapsenhuoltolain myötä lapsen huoltoa koskevien sopimusasioiden ala on laajentunut, kun vanhemmat voivat sopia lapsen huollosta ja asumisesta myös kolmansien henkilöiden kanssa. Tällöin perheellä on usein asiakkuus lastensuojelussa ja tietojen saaminen suoraan järjestelmästä on välttämätöntä. Kolmansien kanssa sopimiseen ei noudateta ns. vanhemmat tietävät parhaiten periaatetta, vaan sopimuksen vahvistamisen perusteita ja lapsen etua on arvioitava myös lapsen tilanteesta saatavan viranomaistiedon pohjalta. Lastensuojelutietojen käyttöoikeus on tarpeen usein myös vanhempien välisten lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien sopimusten laatimisen ja lapsen edun arvioimisen kannalta.

Lastensuojelutietojen käyttöoikeus on välttämätöntä myös laadittaessa tuomioistuimen pyytämää selvitystä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa. Selvitystä laadittaessa mm. hankitaan viranomaistietoa lapsen tilanteesta.

Uuteen lapsenhuoltolakiin otettiin myös säännökset tuetuista/valvotuista tapaamisista ja valvotuista vaihdoista. Valvottujen tapaamisten vahvistamiseen tulee aina olla jokin lapsen edun kannalta perusteltu syy. Usein taustalla on perhe- tai lähisuhdeväkivaltaa, mielenterveys- ja päihdeongelmia ja useimmiten myös lastensuojelun asiakkuus. Näiden sopimusten laatimiseen ja vahvistamiseen tarvittavan taustatiedon vuoksi lastensuojelun tietojen käyttöoikeus on välttämätöntä.

Sosiaalihuoltolain 27 §:n mukaan kunnan järjestämisvastuulle kuuluu em. tapaamisten valvonnan järjestäminen. Tapaamissopimuksia/päätöksiä toteutettaessa joudutaan selvittämään perheen taustoja ja arvioimaan mm. turvallisuuskäytökäytöksiä. Arviointi perustuu useimmiten lastensuojelusta saataviin tietoihin. Näin ollen myös tämän palvelun osalta lastensuojelutietojen käyttöoikeus on välttämätöntä. Lastensuojelutietojen käyttö on päivittäistä.

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

§ 17 perusteella terveydenhuollosta ei ole mahdollista luovuttaa sosiaalihuoltoon potilaskertomustekstejä tai kotihoidon ja vuodeosastojen hoitajien päivittäismerkintöjä. Asetuksen luettelemaan tietokokonaisuuksiin sisältyy vain keskeiset terveystiedot, ajanvaraus- ja käyntitiedot (nämä tulkitsemme tiedoiksi tulevaisuudessa olevista ajanvarauksista ja jo tapahtuneista käynneistä eli missä ja milloin) ja hoitosuunnitelma.

Asiakkaan siirtyessä yksiköstä toiseen, vastaanottava taho tarvitsee edellä mainittujen tietojen lisäksi yhteenvedon lähipäivien tapahtumista ja kirjauksista (loppulausunto, hoitotyön yhteenveto). Pitäisikö asetuksen tietokokonaisuus ”hoitosuunnitelma” tulkita siten, että loppulausunnot ja hoitotyön yhteenvedot ovat yhtä kuin ”hoitosuunnitelma”?

Sosiaalihuollon laajan asiakasvastuun tehtävissä mm. palvelutarpeen arvioinnissa, sosiaalipäivystyksessä ja asiakkuuden suunnittelussa on tarve nähdä pykälässä luetteltujen tietokokonaisuuksien lisäksi terveydenhuollon viimeisimpiä asiakkaan potilastietoja (kertomustekstiä, hoitajien päivittäisiä kirjauksia). Samoin kuin sosiaalihuollon palvelujen toteutuksessa lastensuojelun vastaanotto- ja sijaishuollon yksiköissä myös lääkitys ja riskitiedot asiakasturvallisuuden takia. Palvelutarpeen arvioimisen, palvelujen suunnittelun ja oikea-aikaisen toteutuksen kannalta potilastietojen pyyntö lain sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista ja asemasta 20 § mukaisesti voi merkitä, ettei tietoja saada kohtuullisessa ajassa.

Mitä sosiaalihuollon asiakastietoja kuraattoripalvelussa välttämättä tarvitaan?

-

Missä palveluissa ja työtehtävissä välttämättä tarvitaan kuraattoripalvelun asiakastietoja?

-

Osa 4. Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon muissa tehtävissä

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

Opiskelijat tarvitsevat käyttöoikeuksia pykälän (asetusluonnos § 19) mukaisissa eli kaikissa

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

Kyllä

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

ICT- henkilöstö tarvitsee käyttöoikeudet pykälässä mainituissa (asetusluonnos § 20)

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

Kyllä

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

Arkistotoimen tehtävissä tarvitaan oikeudet pykälässä mainituissa (asetusluonnos § 21)

Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?

Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia

Kyllä

Osa 5. Muu palaute

Muita huomioita ja palautetta asetusluonnoksesta

Asetus jää epäselväksi - mihin määriteltyt käyttöoikeudet lopulta antavat oikeudet? Asetus on liian yksityiskohtainen, käytännön työlle vieras ja ammattilaisen työtä vaikeuttava. Erityisen epäselvää on sosiaalihuollossa annettavat terveydenhuollon palvelut, niiden kirjaaminen (mikä rekisteri) ja millaiset käyttöoikeudet em. palveluissa työskenteleville asetuksen perusteella tulisi olla ja millaiset oikeudet samaa sosiaalihuollon palvelutehtävää tekevillä sosiaalityön ammattilaisilla tulee olemaan sosiaalihuollossa annettaviin terveydenhuollon palveluihin (suostumuksella vai ilman suostumusta) jos tiedot siirtyvät terveydenhuollon rekisteriin.

Ehdotettu malli, jossa terveydenhuollon käyttöoikeuksia rajataan työtehtävä- ja palveluluokituksen perusteella tietyn ammatin, erikoisalan tai palvelun rajaamiin tietoihin ei sovellu terveydenhuollon tehtävään ja toimintatapoihin. Potilastyössä pyritään potilastietojen kertakirjaamiseen ja tiedon näyttämiseen sitä tarvitseville. Tarvittavat tiedot eivät rajaudu ammattiryhmään, erikoisalaan tai palveluun vaan asiakkaan hoitoketjuihin ja hoitokokonaisuuksiin, joissa on useita palvelua antavia osapuolia ja ammattilaisia sekä perusterveydenhuollosta, erikoissairaanhoidosta että sosiaalihuollosta. Hoidon ja palvelujen rajapinnat (siirtyminen kotihoidosta päivystykseen, vuodeosastolta toiselle, osastolta kotiin jne.) ovat alttiita tietokatkoksi ja niiden välttämiseksi tiedon näkyvyys asiakkaan hoidon koko kokonaisuudesta on tärkeää.

Asiakkaiden hoidon turvallisuuden kannalta nähtiin riskinä se, että osalla asiakkaan hoitoon osallistuvista on rajatut oikeudet tietoihin kuin toisilla. Ammattihenkilöiden pitäisi silloin ymmärtää ja hahmottaa mitä tietoja itse ja mitä tietoja muut hoitoon osalliset näkevät ja mitä eivät ja arvioida mahdollisten ”piilotettujen” tietojen vaikutukset.

Lisäksi sosiaalihuollon työtehtävissä tulisi myös sosiaalipäivystystyölle määritellä oikeudet riittävään ja oikea-aikaiseen asiakas- ja potilastietoon.

Sosiaalihuollon palveluissa on paljon asiakkaita, jotka eivät joko kykene tai halua antaa suostumusta terveydenhuollon tietojen luovuttamiseen sosiaalihuollolle. Edellisiä erityisesti iäkkäiden palveluissa ja vammaispalveluissa ja jälkimmäisiä mm. päihde- ja lapsiperheiden palveluissa. Toivotaan, että asetuksessa selkiytetään tilanteita, joissa tiedot voidaan luovuttaa ilman suostumusta potilaslain 13 § kohdan 3 perusteella, esim. mikä taho voi arvioida kykenemättömyyden suostumuksen antamiseen, miten ja minne arvio tulee dokumentoida.

Sosiaalihuollon yksiköissä annettavissa terveydenhuollon palveluissa on vastaavasti tarve nähdä terveydenhuollon potilastietoja vaikka asiakas ei kykene antamaan suostumustaan. Mikäli asetus ei

salli tietojen näyttämistä asetuksen § 5 perusteella ilman suostumusta, niin terveydenhuollossakin odotetaan potilaslain 13 § kohdan 3 selventämistä.

Aikaisempi THL:n määräys (1/2020 Määräys käyttöoikeuksien määrittelyn perusteista sosiaalihuollon asiakastietoihin) sosiaalihuollon käyttöoikeuksista oli joustavampi. Lähtökohtaisesti ”työntekijällä oli käyttöoikeus työtehtävien kannalta välttämättömiin asiakastietoihin siinä palvelutehtävässä, johon hänen työtehtävänsä kohdistuvat. Tarvittaessa käyttöoikeus laajennetaan niihin muissa palvelutehtävissä syntyneisiin asiakastietoihin, joita työntekijä säännönmukaisesti tarvitsee työnsä suorittamiseksi. Silloin kun työn suorittaminen ei edellytä kaikkien palvelutehtävään liittyvien asiakastietojen käsittelyä, käyttöoikeus rajoitetaan

- osaan palvelutehtävässä annettavista sosiaalipalveluista (sp),
- tiettyihin palveluprosesseihin (pp) tai
- tiettyihin palvelutehtävässä laadittaviin asiakasasiakirjoihin (ak)”

Asetuksen mukaiset käyttöoikeudet johtavat tietopyyntöjen määrän kasvuun ja hidastavat asioiden käsittelyä.

Sosiaalihuollon käyttöoikeuksien määrittelyissä tulisi paremmin huomioida terapeutin työskentelyn kirjaukset (esim. pariterapiassa ja vauvaperhetoiminnassa).

Muistiossa mainitaan mahdollisuus yhdistää eri työtehtävän ja palvelun käyttöoikeudet, jos työntekijällä on useampi työrooli saman päivän aikana. Positiivista on, jos käyttöoikeusroolien yhdistäminen voidaan tehdä myös silloin, kun toinen työtehtävä on sosiaalihuollon yksikössä ja toinen terveydenhuollon yksikössä ja yhdistetyllä työroolilla on mahdollista nähdä eri työtehtävien mukaiset tiedot koko päivän ajan.

Leinonen Kirsiliina
Helsingin sosiaali- ja terveystoimi